

Chlieb anjelov

Patti Smith

Patti Smith
Bread of Angels

Copyright © 2025 by Patti Smith
Translation © Samuel Marec
Jacket design © Lynn Goldsmith
Design & Layout © Ondrej Ivánek
Slovak edition © 2026 by N Press, s. r. o.

ISBN 978-80-8230-431-5

Prekážky sú naše krídla.
NIKOLAJ VASILIEVIČ GOGOL'

Obsah

Predohra	11
Vek rozumu	15
Záhrady	53
Iluminácie	67
Umelci/potkani	79
Tancovanie naboso	101
Môj madrigal	127
Topánky smrteľníka	161
Grant	173
Mierumilovné kráľovstvo	179
Kvapka krvi	191
Vagabondia	203
Fotografie	222
Z archívov	223
Poznámky prekladateľa	225

Predohra

PERO ŠKRIABE NA PAPIER slová *rebelský hrb rebelský hrb rebelský hrb*. Čo tie slová znamenajú, opýta sa pero. Neviem, odpovie ruka. Tieto slová sa rodia a spisovateľka, ktorá sa práve nachádza v Doline Charlotty v severnom Poľsku, sa rozhodne až neskôr. Meno Charlotte evokuje porcelánovú tvár bábiky, ktorú dieťa nechalo v tráve a vydalo sa zbierať lesné plody. Nie na veľmi dlho, ale predsa dosť dlho na to, aby na ňu zabudlo, a tak sa opustená bábika postupom času zmení na Charlotte v daždi, Charlotte v snehu, Charlotte roztrhanú hravým psíkom. Jej porcelánovú hlavu zahalil tieň briez, ktoré pokryl sneh a rástli čoraz vyššie, ich listy najprv červené a potom mŕtve. Počas slnečných dní jej z líc zmizne ružovkastý nádych, ale nepokojná naliehavosť sklenených očí ostáva.

Prečo porcelánová tvár? Prečo nie handrová bábika ako tá moja, s gombíkmi namiesto očí a látkovou tvárou? Odkiaľ pochádza tá záľuba robiť narážky na veci, ktoré som nikdy nemala? Tá nevysvetliteľná príťažlivosť takzvaných vznešených vecí opísaných v knihách: ľanovej vesty, rukavíc z kozľaciny, mäkkých kožených čižiem. Listujem stranami, akoby som pátrala v lodnom kufri s cieľom nájsť jeden zamatový plášť, šaty na zakrytie toho miniatúrneho Quasimoda uväzneného v tele nešikovného dieťaťa. Môj rebelský hrb, môj nepatričný, zároveň však absolútne nevyhnutný rebelský hrb.

Položím pero a uvedomím si, že si pospevujem dávnu melódiu, pieseň o močaristom lese, v ktorom som kedysi ležala pod rýchlo sa pohybujúcimi mrakmi, očarená všetkým naokolo. Rebelský hrb, rebelský hrb sa brodí

tŕstím, nemilosrdným papradím, vyhýba sa smradľavej burine a rojom mušiek a komárov. Tam som si na opasok pripla malé kladivko spolu s miniatúrnou baterkou. Rozbíjala som skaly a hľadala som ich tajné srdcia, vysielala som signály mimozemským vesmírnym lodiam, aby ma zobrali kamsi ďaleko, a ochotná nastúpiť na palubu, trpezlivo som čakala. Vyzula som si topánky, kráčala popri potokoch plných rias a hmýriacich sa žubrienok, pripravená zazrieť záblesk mince, ktorá otvára dvere do podsvetia. Alebo zubatý okraj úlomku, ktorý stačí položiť na správne miesto tak, aby zapadol medzi ostatné úlomky a vytvoril zrkadielko, v ktorom sa človek uzrie, a bude to dokonca zrkadielko zo slonoviny.

Prácu nechám tak a vkročím do lesa obklopujúceho Dolinu Charlotty, skúmam vnútorné mechanizmy najstarších tunajších stromov. V sústreďených kruhoch znamenajúcich rast sa nachádzajú vlákna štvoro bielych šiat, živých buniek detstva. Naškrobené záhyby šiat na prvé prijímanie. Krehké zvyšky umeleckých šiat. Šaty na žúry, jemné ako vreckovka, vyžarujúce priamočiaru naivitu rokenrolu, ktoré mi daroval brat. No a napokon čistučká viktoriánska róba určená na popoludňajší čaj, moje svadobné šaty, stelesňujúce sľuby a slzy vyronené za môjho manžela, ktorého som istý čas milovala viac než samu seba.

Boh šepká cez ryhy v tapete, cez kvapku vody, vybuchujúcu ako rovnica. Svetlo v lese pohasína. Starec sedí na sude a spieva *V poli som našiel zlatú mincu, kto mi ju vymení?* Odpoveď mu zakričí dieťa. *Možno moja bábika, keď ju nájdem. Má kabelku plnú striebra.* Bábika sa silou vôle zhmotní. Charlotta. Najprv ruka, potom telo a napokon hrdá malá hlava, ktorej upreté modré oči boli svedkami vyhnania serafínov a plameňa dunivých hviezd.

Všetci sú mŕtvi, všetko je zabudnuté, opakuje akýsi hlas. Vyrátavam tých, ktorí mi ešte ostali. Dostanem sa len po sestrinu tvár, nevinnú, no vševedúcu. Kým tu je, naše spomienky sú v bezpečí. Čo však bude s budúcnosťou, keď sa obe pominieme? Píš pre tú budúcnosť, hovorí pero, píš pre dobro odvrhnutého baránka, odfúknutého ako popol v horiacej povaľe. Presýpacie hodiny sa otočia. Každé zrnko je ako slovo, ktoré vybuchne do tisíce ďalších, prvé a posledné chvíle každého živého tvora.

Vidím samu seba, ako na špičkách siaham po tmavočervenej knihe, ktorá bola predmetom nenásytnej zvedavosti batolaťa. Chcela som vedieť, čo sa nachádza v jej vnútri, a časom som chcela napísať svoju vlastnú. Bola som presvedčená, že dokážem napísať najdlhšiu knihu na svete

a zaznamenať udalosti každého jedného dňa. Všetko to spíšem takým spôsobom, že si v ňom každý nájde niečo pre seba. Niektorí ľudia so mnou možno ostanú, iní sa poberú ďalej. Ja sama budem vyvrhnutá z okrajov žiarivého pahorka, osvetleného lúčmi nemilosrdného slnka, ako osamelá pocestná hľadajúca záhradu detstva.

Deň obetí vojny, Chicago, 1947

Vek rozumu

AKO PRVÝ POCIT si pamätám pohyb, pri ktorom mávam rukami sem a tam, a toto malé dobrodružstvo vyústi do zhodenia Bugsa Bunnyho z podnosu na mojej detskej jedálenskej stoličke. Môj mŕkvy spoločník, ktorý sa tam pri mne týčil celkom ako živý, zmizol sťa vikingská loď padajúca cez okraj sveta. Zmenil sa na obyčajnú šmuhu mimo môjho dosahu – takto vyzeral prvý dôsledok môjho činu. Pamätám si, ako ma držal otec a aký to bol rozdiel v porovnaní s tým, keď ma držala mama. Bol pokojný; hľadala som jeho rameno znamenajúce istotu. Ťahalo ma to k nemu, hoci neustále prítomná a dominantná bola mama. Nemala som ešte ani rok a už som na kuchynskej dlážke podnikla prvé neisté kroky a potom som kráčala ďalej. Takéto zvedavé a pohyblivé prvé dieťa, ktoré nedokázalo odolať nutkaniu objavovať, vytrhávalo sa jej z náruče, behalo po parku, strácalo sa v obchodných domoch a odmietalo jej lásku, predstavovalo pre mamu neustálu výzvu.

Varovala ma pred dôsledkami tisícky činov, ja som to však musela vyskúšať na vlastnej koži, a tak som bola dohryzená, doštipaná a čelila som všetkým možným urážkam a zraneniam. Sotva som vnímala problémy okolo seba a zmätok, ktorý som vyvolávala, a siahala som po zakázaných veciach, po zapálenej cigarete, po striebornom stolnom zapalovači, škrtla som ním a vytvorila krásny plameň, na zápästie som si navliekla tesnú gumičku. Popálený prst, modrá ruka.

Kúsok po kúsku skladám čoraz rozsiahlejšiu mozaiku vlastného dávneho bytia. Na konci druhej svetovej vojny sa muž menom Grant Harrison Smith,

emočne zlomený a s migrénami prameniáciami z malárie, vrátil z aktívnej služby na Novej Guinei a Filipínach do Filadelfie. Namiesto maturity sa prišiel k sestre a bratovi a stal sa hlavným tanečníkom ich stepovacieho a akrobatického tria; plány im však prekázala vojna. Mladá vdova Beverly Williams, ktorá pri pôrode prišla o syna, pracovala v nočnom klube. Zoznámili sa ešte v puberte a po vojne v sebe našli vzájomnú útechu a blízkosť. On si budúcnosťou nebol istý, ale zároveň bol presvedčený, že sa ukrýva v televízii. V roku 1946 si podal prihlášku na technickú školu v Chicagu, kam ho aj prijali. Súčasťou štúdia bola povojnová motivácia vo forme týždenného štipendia dvadsať dolárov. V súlade s jeho plánom absolvovali moji rodičia jednoduchý občiansky sobáš a nasadli na vlak do Chicaga. V ubytovni v poľskej štvrti neďaleko námestia Logan Square si prenajali dve izby. Kým matka, ktorá ma už nosila pod srdcom, vládala stáť na nohách, pracovala ako čašníčka.

Mala som sa narodiť na Silvestra, ale na svet som prišla o deň skôr uprostred ohromnej snehovej búrky a mamu som tak pripravila o možnosť dostať propagačný novoročný darček – jeden z prvých prototypov mrazničky. Namiesto toho ďalej používala staromódny chladiaci box a každý týždeň čakala na chlapa, ktorý jej na konskom povoze priviezol obrovský kus ľadu.

Na stránkach mojej prehnane veľkej a vyblednutej ružovej knihy *Mojich prvých sedem rokov* sa nachádzali zoznamy chorôb, narodenín a poznámok o mojom vývine a mama do nej vpísala báseň nazvanú *Patti*. Bolo z nej cítiť radosť z toho, že porodila dievčatko, hoci chorľavé a s vážnymi problémami s dýchacími cestami. Otec hovorieval, že som sa narodila s kašľom. Naobliekal ma a vo zvrátenom snehu spolu odišli z nemocnice. Podľa mamy mi zachránil život tým, že ma celé hodiny držal nad pariacim lavórom. Ja som však o tom nemala ani potuchy; nevedela som nič o otcových nádejach a trápeniach matky, ktorá čoskoro opäť otehotnela.

Linda sa narodila trinásť mesiacov po mne a opäť počas chicagskej víchrice. Ako dvojročná som nedokázala vysloviť jej meno, a tak som ju volala Dinny. Toto meno jej istý čas ostalo. Dokážem si vybaviť, ako pobežujem okolo mamy s tými jej tmavými vlnitými vlasmi a večne prítomnou cigaretou, ako druhé dieťa leží v kočiku a ako pod priveľkým kabátom Chesterfield potajme nosí tretie. Keď už tehotenstvo nedokázala utajiť, domáci nás prinútil presťahovať sa. S tretím dieťaťom na ceste musel otec zabudnúť na predstavu o tom, ako sa stane súčasťou rýchlo sa vyvíjajúceho sveta televízie, a nájsť si prácu na plný úväzok.

Mama všetky naše adresy vpísala do mojej detskej knihy. Počas prvých štyroch rokov môjho života sme sa sťahovali celkovo jedenásťkrát a bývali sme v ubytovniach aj v zariadených bytoch. Vlakom sme odcestovali do Filadelfie a absolvovali sme krátky a nevítaný pobyt u otcovej krásnej, no nevlúdnej sestry Glorie. Pamätám si spinet patriaci starej mame Jessie, ono malé pianíno, aj to, ako ma teta ťkla, keď som sa na ňom pokúšala hrať.

V tú zimu sme sa od Glorie presťahovali na neďalekú Hamilton Street. Otec si našiel prácu v továrni s odbormi a mal nočné zmeny; mama naďalej pracovala ako čašníčka. Na Štedrý večer, po dlhom dni neustáleho obsluhovania zákazníkov a ešte predtým, ako nastúpila do preplneného autobusu a vydala sa na cestu domov, nám ako darčeky kúpila dve veľké lízanky a dva malé drevené ručne maľované tučniaky. Viac si dovoliť nemohla. Keď vystúpila, remienok kabelky sa jej hompáľal na pleci, niekto ho prerezal a zmizol aj s ňou. Tento príbeh dlhé roky opakovala; stále ju trápilo, že v ten rok sme na Vianoce nič nedostali. Zistila som, že odvtedy na blšákoch a v obchodoch s drobnosťami nedokážem tučniaky obísť, akoby som sa snažila vyplniť to obrovské ľadové pole v jej smutnom a zatrpknutom srdci.

Náš brat sa narodil v júni 1949. Dostal meno Todd a pripomínal akúsi zvráskavenú vec zabalenú v bledomodrej deke. Mama ho uložila do prútenej kolisky a prikázala nám, aby sme ho nerušili. Pamätám sa, ako som nad ním stála a uprene som naňho hľadela so silným pocitom, že potrebuje ochrániť.

Krátko nato mi diagnostikovali tuberkulózu, ktorá sa šírila medzi chudobnými deťmi prisťahovalcov v našej štvrti. Starý otec z matkinej strany, ktorého sme volali tatko Frank, mi v snahe ochrániť drobcov ponúkol zdravšie prostredie, vytiahol ma z preplnenej ubytovne vo Filadelfii a presťahoval ma k sebe na ovčiu farmu v Chattanooga. Bol fešák, príjemný a vedel hrať na klavíri ragtime. Uňho som mohla pobeťovať na čerstvom vzduchu a vďaka ovčiemu mlieku som priberala. Okrem toho som dostávala aj veľké dávky streptomycínu, ktoré mi vpichovali veľkou sklenenou injekčnou striekačkou. Neskôr som sa dozvedela, že omnoho mladšia a bezdetná druhá manželka tatka Franka menom Dolly si ma chcela nechať. Moja mama svojho otca ľúbila, ale po takmer ročnom odlúčení bola v snahe dostať ma domov nútená uchýliť sa k vyhrážkam právnikom. Podľa nej som sa vrátila s južanským prízvukom, topánkami z lakovanej kože a so strieborným príborom s vygravírovaným menom PATTI LEE. Toto obdobie odlúčenia si

pamätám len matne. V mojej detskej knihe sa nachádza iba dátum odletu do Chattanooga a potom prázdna strana, ktorá sa týka oslavy mojich tretích narodenín.

Na prvého mája 1950 sme sa presťahovali o necelé tri kilometre ďalej na Baring Street na opačnom brehu Schuylkill River. Bola som uvravená a neposedná, takže ak som mame sľúbila, že nikam neodbehnem, dovolila mi osamote sedieť na schodoch pred domom, kým bábätko spalo. Bola som tam spokojná a sledovala som posledné záblesky 40. rokov, ktoré čoskoro ustúpili modernej dobe. Videla som vozy ťahané konskými záprahmi, roznášača ľadu, handrára aj verklikára s opicou, ktorá mala na hlave malú červenú šiltovku. Na opačnej strane ulice sa nachádzala budova v stredovekom štýle, ktorú dal v roku 1892 postaviť istý írsky železničný barón. Podobala sa na malý hrad s cimburím, mala viktoriánsku drevenú verandu a štítovú strechu. Neskôr sa z nej stal dominikánsky dom duchovnej obnovy, rozprávkové miesto obývané uponáhľanými mníchmi v čiernych habitoch prehodených cez biele róby. Príchody a odchody na Baring Street živili moju predstavivosť; rozprávkový hrad a verklikárova priateľská opica si našli cestu do budúcich príbehov, ktoré som tkala pre svojich súrodencov.

Linda bola tichá a omnoho drobnejšia než ja. Mala veľké prekvapené oči, vždy mi bola v päťach a pridržala sa mojich šiat. Dostala smutne vyzerajúcu bábiku menom Jessica. Tá bábika bola buď nepodarkom, alebo pochádzala z druhej ruky, sestra ju však milovala a všade ju ťahala so sebou. Jedného dňa Jessica odpadla ruka. Zúfalo som sa ju snažila opraviť, ale gumička slúžiaca na pripevnenie drobnej paže sa roztrhla. Potom teda ležala na poličke, kde čakala na zručnejšieho chirurga.

Mama sa teraz musela starať o tri deti. Naučila nás modlitby a dozerala aj na vzácny svet mojej živej predstavivosti. Do detskej knihy mi zapísala, že mám tendenciu klamať. Ak mi pravda nepripadala dostatočne zaujímavá, vymyslela som si alternatívnu realitu. Na upratanie svojej šikovnej detskej mysle som schytala pár úderov drevenou doštičkou a nasledovalo aj niekoľko neúspešných pokusov viesť ma v úvode štúdia Biblie a vzdelávania v oblasti morálky. Mama nemala dosť času na zodpovedanie mojich nekonečných metafyzických otázok o Ježišovi a anjeloch alebo o pohyboch nebeských telies. Náhlivým rukopisom do mojej detskej knihy zapísala dve otázky: *Čo je duša? Akej je farby?*

Počas večerných modlitieb som mamu trápila toľkými otázkami, až sa rozhodla prihlásiť ma do presbyteriánskej nedeľnej školy. Ako triapolročná som sa teda spolu so staršími deťmi naspamäť učila Sväté písmo. V danej chvíli som bola spokojná aj napriek tomu, že som na žiadnu otázku nedostala odpoveď. To, čo som sa naučila, som potom v posteli recitovala Linde, ktorá ma s doširoka roztvorenými očami počúvala a v lone pritom mala jednorukú bábiku.

Toddy bol chorľavé dieťa a našlapovali sme potichu, aby mohol spať. Raz v noci som sa zobudila z nočnej mory, v ktorej som sa s ním hrala azda trochu pritvrdo a odtrhla mu jednu z tých jeho drobných ručičiek. Prebrala som sa celá spotená, neschopná rozoznať sen od skutočnosti. V tme som nahmatala Jessicinu pažu, ktorá bola vystavená na komode, a rozbehla som sa ku kolíske, aby som mu ju pripevnila. Toddy sa rozplakal a mama ma našla, ako doňho v polospánku štuchám rukou z bábiky. Rozzúrila sa na mňa. Ju som vylakala a bračeka zas vyrušila. Celá zmätená a s pocitom čohosi zvláštne strašidelného som sa vrátila do postele. Táto nočná mora sa mi vracala dlhé roky, vždy v rovnakom poradí. Videla som, ako v pyžame, z ktorého som už vyrástla, a s nerovno ostrihanými hustými tmavými vlasmi držím vo vystretej ruke pažu patriacu bábike a šepkám bratovo meno: *Toddy*.

Matka dokázala pred naším novým domácim utajiť tehotenstvo, ale o detskom plači to už neplatilo. Nasledovalo teda ďalšie vytrhnutie z prostredia a nakrátko sme sa presťahovali naspäť k tete Glorii na Rambo Terrace, kde sme v nevľúdnej atmosfére a medzi stenami vykladanými tmavým drevom vydržali tri nepohodlné mesiace. Stále som zúfalo túžila dotknúť sa klávesov žiarivého spinetu po starej mame. Tento hudobný nástroj zdedil môj otec; mama mi sľubovala, že keď budeme mať vlastné bývanie, môžem si ho zobrať, a radila mi byť trpezlivá. Matka môjho otca Jessie zomrela na rakovinu na Kvetnú nedeľu niekoľko mesiacov pred mojím narodením. Bola to jemná čipkárka, hrala na spinete aj na harfe a pochádzala zo šiestich sestier, ktorých rodina v roku 1890 emigrovala z Liverpoolu. Otec svoju matku hlboko miloval a často hovorieval, že Lindina empatická povaha má korene práve u nej. Jessie si svedomito písala denník, každý rok jeden, pričom väčšinou zaznamenávala počasie a rodinné aktivity. V staršom veku som sa túto jej každodennú činnosť snažila napodobniť, ale dni plynuli rýchlo a často som na ňu zabúdala.

So súrodencami v Záhone, 1951

Šiesteho mája 1951 sme sa presťahovali na Newhall Street do dočasného ubytovania poskytovaného rodinám vojakov, kým si nájdú stabilnejšie bývanie. Boli to bytovky s kasárenským nádychom natreté vápnom. Celý komplex pozostával z troch navzájom prepojených poschodových budov, pričom v každej z nich bývali štyri rodiny. Ponúkal výhľad na široké neobrobené pole posiate sedmokráskami a púpavami. Celá zástavba mala nežnú prezývku Záhon.

Priamo za nami sa nachádzala betónová plocha s preplnenými smetiakmi, ropnými sudmi, zhrdzavenými plechovkami a povyhadzovanými zbytočnosťami. Keď dospeláci nedávali pozor, často sme sa tam zišli a hľadali poklad. Pod budovami sa nachádzal obrovský priestor, v ktorom sa dalo plaziť, a ten sme prezývali Potkaní dom. Toto jadro celého komplexu bolo slabo zadenbené a my sme ho skúmali pomocou vreckových bateriek. Všade bol prach a v tme svietili červené oči obrovských mestských potkanov. Toto boli naše ihriská: na jednom vládla príroda, na tom druhom zas odpadky a deti zo susedstva si obe cenili rovnako.

Ako štvorročná som mohla slobodne objavovať viac než moji súrodenci. Toddy bol ešte stále batola. Linda sa podľa všetkého narodila preto, aby sedela medzi lúčnymi kvetmi obklopená motýľmi. Namiesto toho však sedela v prachu za činžiakmi, nevinne sledovala mraky nad hlavou a vôbec si nevšimla pobejúce potkany ani blato, ktoré jej prenikalo do lemovaných ponožiek.

Bývali sme na poschodí prvej budovy a oproti nám žil starý muž židovského pôvodu s vnučkou; ako jediní z celej rodiny prežili vojnu. Starec pracoval v Kleinovej továrni na čokoládu, nosieval ťažký čierny kabát, bol opatrný a hovoril tichým hlasom. Moja mama sa s ním delila o jedlo a on z vreciek svojho kabáta zvyčajne vytiahol veľký kus čokolády. Mama s ním ako chápavá poslucháčka po večeroch sedávala v kuchyni. Dievčatko s tmavými očami nikdy nepovedalo ani slovo, podľa všetkého nikdy nepustilo jeho ruku a po niekoľkých mesiacoch potichu bez rozlúčky odišli, rovnako ako iní.

Mnohí prisťahovalci prišli a potom odišli, ale gro obyvateľov tvorili rodiny vojakov nachádzajúce sa v ekonomickom vzduchoprázdne, ktoré sa delili o zdroje a navzájom si dozerali na deti. Počas horúcich letných večerov vysedávali dospeláci na stoličkách na trávniku, fajčili cigarety, popíjali púpavové víno, whisky Seagram's a malinovku. Chlapi rozprávali o vojne,

ženy si navzájom prezrádzali tajomstvá, deti sa bláznili. Po šiestich mesiacoch dostali všetci obyvatelia príkazy na vystahovanie, po ktorých nasledovalo niekoľko odkladov plánovanej asanácie. Vďaka tomu sme tam mohli ostať takmer štyri roky a prvýkrát sme sa niekde naozaj cítili ako doma. Väčšine rodín pri každom odklade odľahlo, ale zároveň sa desili ďalšieho kola. Vo vzduchu neustále visela otázka, kam sa všetci podejeme. Možno do nejakého krátkodobého azylu alebo menšieho bytu, alebo dočasne zase do ďalšej budovy odsúdenej na zbúranie. Kým naši rodičia bojovali s neistým osudom, my sme si precvičovali zabúdanie – obavy o budúcnosť mali na starosti dospeláci. My deti sme vo svojej krutej a zároveň čarovnej realite zvädzali vlastné boje s potkanmi a šikanou a zavšivavenými psami a chorobami.

Počas nasledujúcich mesiacov som mame nedala pokoj so spinetom, hoci v našom malom byte preň evidentne nebolo miesto. Gloria odviezla väčšinu babkiných vecí do skladu. Mojim rodičom chýbali na zaplatenie účtu za skladovanie peniaze, takže napokon o všetko prišli, a to vrátane spinetu, anglického porcelánu, ako aj otcových detských kníh a sánok. Bolo to obrovské sklamanie a veľmi ma trápilo, že všetky tieto veci skončia v cudzích rukách.

Stále vidím, ako sa vystretými prstami snažím dočiahnuť na slonovinové klávesy.

Jessinu rozkladáciu pohovku potiahnutú zeleným brokátom sa podarilo zachrániť a práve ona mala dominantné postavenie v obývačke, ktorá sa otvárala do malej kuchyne; tej zas kraľoval pupkatý sporák na uhlie. Onen obrovský staromódny gauč sme všetci zbožňovali. Pri špeciálnych príležitostiach alebo počas veľkej búrky sme sa všetci traja spolu poumývali vo vani, obliekli sa do pyžám a mama potom rozťahla gauč, my sme naň naskákali a podelili sa o veľkú misu pukancov. Zelený gauč celé roky slúžil ako bezpečný prístav a zároveň ako väzba na starú mamu, ktorú sme nikdy nepoznali.

Často k nám na návštevu chodil mamin mladší brat Bobby a väčšinou priniesol darčeky. Dal nám rovnaké malé bábiky, v ružovej zavinovačke pre dievčatá a v modrej pre chlapca. Toddy chcel ružovú a ja zas modrú, a tak sme si ich potajme vymenili. K ružovej bábike mal silné puto a raz, keď sa poobede hral vonku, mu spadla na zem a po malom zráže sa sklzála dole. So slzami v očiach ma zaťahal za košeľu a priviedol na miesto nehody. Bábiku som videla na polceste, kde sa zachytila v poraste. Obaja súrodenci

tam v mlčanlivom očakávaní stáli a ja som zatiaľ vyhodnocovala situáciu. Uvedomovala som si úlohu a určila najlepšiu cestu. Pri ceste dole som sa pridržala vytrčajúcich skál, schytila som bábiku a potom som sa len s niekoľkými škrabancami vytiahla hore.

Linda v úlohe zdravotnej sestry Dinny z bábiky v perinke povytahovala hrudky hliny a pichliače. Vďačnosť v Toddyho tvári mi trhala srdce. Obaja boli ešte malí a ledva vedeli rozprávať, ale napriek tomu pôsobili akýmsi zvláštne múdрым dojmom. Spájala nás nevysvetliteľná telepatia; samostatný jazyk, ktorý sa najviac prejavoval pri hre s úchytkami, pri ktorej sa pravda predstavivosti zlievala s našou spoločnou schopnosťou rozmyšľať ako jeden. Keď nás po nejakom detskom priestupku poslali do našej izby a prikázali nám mlčať, prišli sme na dokonalý spôsob vzájomnej komunikácie. Posadili sme sa pred starý javorový písací stôl s dvoma guľovitými úchytkami na každej zásuvke, pričom niektoré z nich boli uvoľnené. Potom sme už len čakali na správny moment. Vtedy som kývla, zatvorili sme oči a spolu sme tými guľami otočili. Bez námahy sme nasadli na malú loď s plachtami vyrobenými z vyšúchanej postelnej bielizne. Zrazu celá žiarila a my sme vyplávali na cestu. More možností, po ktorom sme sa plavili, navždy patrilo len nám. Pri prelete tónmi modrej a zelenej a odtieňmi červenej, ružovej, zlatej a striebornej nikto nepípol ani nadšene nevykrikol.

Mama sa zbližila s rodinou írskych katolíkov, ktorí bývali rovno pod nami. Mary a Les, ich traja synovia a prastará mama Aggie. Mary ako dieťa pohrýzol obrovský potkan a na krku mala hlbokú jazvu v tvare odtlačku zubov. Deti zo susedstva sa Aggie báli a mali ju v úcte, mňa však fascinovala. Ani jednu svoju babičku som nepoznala, pretože obe zomreli ešte pred mojím narodením. Aggie bola pripútaná na lôžko a s radosťou mi čítala rozprávky. Mama mi vyčítala, že ju otravujem, ale Aggie ju vždy upokojila a vysvetlila jej, že má všetok čas na svete. Len raz si pamätám, že Aggie z postele vstala, drobná, merala menej ako meter päťdesiat, v bledej nočnej košeli a po chrbte jej voľne splýval dlhý biely vrkoč. Niečo hľadala a napokon našla *Írske rozprávky*. Bola to tmavozelená kniha so zlatou potlačou a na jej obálke sa nachádzal bojovník, ktorý dvíhal štít a spoločnosť mu robili dva poľovnícke psy. Aggie mi vychádzala v ústrety tým, že mi dookola čítala moje najobľúbenejšie časti. Keď zadriemala, hrala som sa s niekoľkými vojačikmi,

ktorých som nosila vo vrecku. Jej prešívaná prikrývka mi slúžila ako pole a jej nezdravo nafúknuté brucho zas ako hora.

Dostala som osýpky, niekoľko dní som ju nevidela a chýbala mi. Keď mi už bolo lepšie, ako vždy som do ich tichého bytu vošla bez zaklopania. Dvere nikdy neboli zamknuté a Aggie nikdy nikam nechodila, takže som čakala, že ju tam nájdem. Dúfala som, že mi bude čítať, ale keď som vstúpila do izby, všetko bolo preč: všetky jej veci, jej mäkká zaplátaná prešívaná prikrývka aj čarovná zelená kniha. Nikomu nenapadlo povedať mi, že Aggie počas mojej choroby zomrela. Vtedy sa ešte deťom takmer nič nehovorilo. Stála som tam a rozmýšľala, čo teraz, potom som sa potichu posadila na stoličku, na ktorej som sedávala vždy, a predstavovala som si, ako sa moji vojačikovia kľžu po tom Agginom prešivanom kopci.

Pri nedávnom spomínaní s Lindou som o Aggie túžobne rozprávala, opisovala som jej knihu írskych rozprávok a sťažovala som sa, že si tie najobľúbenejšie časti už nepamätám. O niekoľko týždňov som poštou dostala tajomný balík. Bez odkazu, bez slova, presne tak, ako to často robievala mama. Zelená kniha so zlatou potlačou a ten istý vojak zdvíhajúci štít. Najprv som ju takmer nedokázala otvoriť, ale potom som sa zhlboka nadýchla, lačno som sa začítala do Fionnovho detstva a spoznávala som pasáže, ktoré som kedysi milovala. *Všetky túžby okrem jedinej sú len prechodné, ale tá jedna pretrvá navždy.* Bola to túžba po múdrosti, ktorú si Fionn naplno osvojil, a keď sa ho opýtali, čo s tou múdrosťou bude robiť, zvolal: *Vytvorím báseň.* Keď som si tú pasáž čítala, spomenula som si na Aggin írsky prízvuk, na jej traslavé ruky a na plameň svojej predstavivosti.

Keď prišiel čas na materskú školu, len ťažko som si zvykala na život bez súrodencov, ale zároveň som na škôlku bola zvedavá. Bez mestskej dopravy som celkom sama dva a pol kilometra kráčala zo Záhona do školy pomenovanej po Charlesovi W. Henrym. Bola to poschodová koloniálna budova z červených tehál na Carpenter Lane. Prešla som okolo diaľnice, po moste ponad Schuylkill River, ktorú Lenapovia volali *Tulpehane*, teda Korytnačia rieka. Keď fúkal silný vietor, mala som strach, že ma odfúkne, a keď husto pršalo, prišla som domov premočená a možno práve preto som opakovane ochorela na zápal priedušiek. Tie veľkolepé budovy s vežičkami v diaľke som však milovala, pretože boli úplne iné ako spustnuté budovy v našej štvrti odsúdenej na zánik. Na pokračovanie som si vymýšľala príbehy o chudobnom dieťati, ktoré sa dostalo do priazne kráľa, až kým som

nedorazila do školy, nevyšla po strmých vápencových schodoch a neprešla cez široké klenuté dvere.

V istej chvíli som objavila skratku cez malý lesík. Niekedy som sa v ňom ráno zastavila a postála pri malebnom jazierku. Na hladine ihrali také očarujúce slnečné lúče, až som si bola istá, že práve tam, v tom malom raji, prebývajú duchovia. Tento tajný úkryt, izolovaný od rušného bulváru, som milovala. Práve tam som objavila veľmi starú korytnačku kajmanku dravú. Vtedy ešte vo Filadelfii a okolí žilo množstvo kajmaniek. Ľudia ich chytali a predávali do reštaurácií, kde z nich varili korytnačiu polievku. Raz ráno sa tá korytnačka pomaly vyšplhala cez plytký okraj jazierka a zastavila sa len niekoľko desiatok centimetrov odo mňa. Očarená som sedela na skale a v rukách zvierala červenú kockovanú školskú tašku. Bola to obrovská korytnačka s prastarými očami, určite kráľ. Rovnako ako so súrodencami som sa s ňou spojila pomocou telepatie. Vstúpila som do jej sveta, hoci som sotva dokázala povedať, kam sme sa to vydali. Mala som pocit, že to trvalo len niekoľko chvíľ, ale keď som prišla do školy, učiteľka sa veľmi hnevala. Bol obed a mňa celé dopoludnie nebolo.

Mama bola celá bez seba, lebo sa až morbidne bála únosu a neustále myslela na smrť Lindberghovho dieťaťa¹. Odľahlo jej a zároveň zúrila, podrobila ma krížovému výsluchu a snažila sa pochopiť, kde som bola. Zmohla som sa len na odpoveď nikde, pretože vysvetliť by som to nedela. Naďalej sa hnevala tak veľmi, až musel zasiahnúť otec, ktorý navrhol prechádzku. Požiadal ma, aby som mu to svoje nikde ukázala. Previedla som ho skratkou okolo ihriska a on ma pri vstupe do lesíka držal za ruku. Nič sa nehýbalo. Sadol si so mnou na skalú a ja som sa mu priznala, že som sa rozprávala s obrovskou korytnačkou. Položil mi niekoľko otázok a potom sme tam šťastne v tichu sedeli. Bola to zriedkavá chvíľa, ku ktorej som sa často vracala. Prialo som si, aby korytnačku uvidel aj on, tá sa však nevynorila. Pri spiatočnej ceste som sa ho opýtala, či to povie mame. Poviem jej, že si v poriadku, že len s otvorenými očami snívaš presne tak, ako to máš vo zvyku, a že si stratila pojem o čase. To ostatné môže ostať medzi nami. Otec sa o tom potom už nikdy ani slovom nezmenil. Mama ma zvožila za to, že som sa vybrala inou cestou, a vynútila si sľub, že to už nikdy neurobím. V ten večer som mala pocit, že všetko je v poriadku, ale napriek tomu som sa pomodlila za kráľa korytnačiek a smutne som si uvedomovala, že ho už nikdy neuvidím.